

Olcsó legyen és ártson

■ MARCALI VÁROSÁBAN TANULÓ 14 -18 ÉV KÖZÖTTI FIATALOK ÉLETMÓDVIZSGÁLATA A DOHÁNYZÁS, ALKOHOL- ÉS DROGFOGYASZTÁS KÉRDÉSKÖREIRE FÓKUSZÁLVA

Marcali lakosként szerzőnk naponta szembesül a fiatalok életmódbeli problémáival. S bár Marcali Kistérség szociális ellátórendszerének lendületes fejlődését tapasztaljuk, mégis érzése szerint a fiatalok kiesnek az érzelmi és mentális segítségnyújtás, támaszkodás alól. Ha létezik is ilyen jellegű szolgáltatás, a fiatalok nem jutnak elegendő információhoz, magukra maradnak problémáikkal.

A szórakozóhelyek hétköznap délutánonként, vagy a korai órákban, illetve hétvégén zsúfolásig tele vannak fiatalokkal, közülük pedig nem kis létszámban jelennek meg 18 éven aluliak is. Komoly probléma, hogy egy kisvárosban, amely lehetőséget nyújt jónéhány „egészséges” kikapcsolódásra, a fiatalok jelentős része mégis az egészségre káros időtöltést választja.

■ A GYERMEKKORI ELHANYAGOLÁS LEHETSÉGES

KÁROS KIHATÁSAI A KÉSŐBBI ÉLETSZAKASZOKRA

Korábbi kutatási előzményként – kérdőíves adatgyűjtést végeztem 2005-ben, egy helyi általános iskola alsó tagozatán – ide idézem egy 68 gyermek megkérdezésén alapuló vizsgálatom eredményét:

- két gyermek lakik egy szobában: 39%
- Többen laknak egy szobában: 28%
- Szabadidőben TV-t néz, vagy számítógépezik: 51%
- Szabadidőben sportol: 10%
- Nem szokott otthon tanulni: 23%
- Szülei segítik a tanulásban:
 - Néha: 44%
 - Egyáltalán nem: 26%
- Segít az otthoni munkában: 77%
- **Televízió előtt** tölt átlagosan naponta:
 - két órát: 25%
 - 3 vagy több órát: 70%
- **Valóság show- t néz: 76%**
- 21 órákor vagy később megy aludni: 58%
- Nem mesélnek otthon: 86%
- Szülők veszekednek, vitatkoznak:
 - Naponta: 29%
 - Hetente: 36%
- Előfordul erőszak a családban: 25%
(minden 4. gyermeknél!)
- Valamelyik, vagy mindkét szülő fogyaszt alkoholt:
 - Rendszeresen: 39%
 - Néha: 17%
 - Ez összesen: 56%!
- Ritkán, vagy egyáltalán nem mennek kirándulni: 33%

Szabadidőben TV-t néz, vagy számítógépezik a gyerekek

51%-a. A számítógépek rohamos elterjedése lehetővé teszi, hogy egyre több gyermek jusson hozzá ehhez a lehetőséghez. 70%-uk 3 vagy annál is több órát tölt a televízió előtt naponta. A gyermekek nagymértékben ki vannak téve a tömegkommunikáció hatásainak, amelyek kontrollálatlanul jutnak el hozzájuk. A filmekből sugárzó agresszivitás, brutalitás akkor válhat példává a gyermekek számára, ha egyedül néznek ilyen programokat, és nem tudják feldolgozni a látottakat a szülőkkel való megbeszélés alapján, ahogyan ezt számtalan nemzetközi vizsgálat kimutatta. Ugyancsak romolhat erkölcsi értékítéletük, s a durva beszédstílus mindennapjaik természetes elemévé válhat. Rendszeresen nézi a valóságshowkat: 76%-uk. Ezek a műsorok rendkívül alacsony színvonalúak és ijesztő élethelyzeteket és embereket mutatnak be.

Magas az aránya azoknak a tanulóknak, akik este 9 óra után mennek aludni. Egy 6-10 évesnek napi 10-12 óra alvásra van szüksége ahhoz, hogy másnap az iskolában megfelelően teljesíteni tudjon. Az ennél kevesebbet pihenők iskolai teljesítménye romolhat, megfelelő figyelemkoncentrációra, munkavégzésre nehezebben képes. A késői lefekvéseknek a leggyakoribb oka, hogy az esti filmeket is megnézik a gyerekek.

Megdöbbentő adat, hogy minden 4. gyermek (25%) szembesül a családon belüli erőszakkal, amely egy életre szóló sérülést okozhat, bár azt nem tudjuk meg a felmérésből, hogy pontosan mit értenek ezalatt, és milyen formában és módon találkoznak a családon belüli erőszakkal.

A megkérdezett gyerekek 57%-a szembesül azzal, hogy szülei rendszeresen vagy néha alkoholt fogyasztanak. Az alkoholista családtagok különösen komoly veszélyt jelenthetnek, mert fokozottan jelentkeznek a problémák, de az alkalmi, társasági alkoholfogyasztás nyilván nem ebbe a kategóriába tartozik.

Ritkán vagy egyáltalán nem mennek kirándulni a gyerekek több mint egyharmada. A családi közös programok, kirándulások egyre kevésbé jellemzik a családok szabadidős tevékenységeit.

Az emberi személyiség kialakulásában a legfontosabb életrészt tehát a gyermekkor. Ebben az életrésztben a gyermekeket érő hatások meghatározóak, a negatív viselkedési, érzelmi, tanulási zavarokhoz vezethetnek. A család a legfontosabb meghatározó közössége a szocializációnak, amelyben a normákat és a szokásokat a szülők átadják, kialakítva ezzel az egyéni attitűdöket. A mai családoktól e téren sokkal többet várunk el, miközben nem kapnak megfelelő segítséget és információt, hogy tudják, hogyan is kell megfelelően odafigyelni gyermekeik személyiségfejlődésére.

A család utáni másodlagos szocializációs színtér az óvoda, iskola. A szülői nevelés mellé a későbbiekben felzárkóznak az oktatási intézmények. Ha a gyermek és a szülő közötti interakció csökken vagy nem elégséges, akkor még jobban felértékelődik az iskola, amely azonban nem tudja pótolni, átvállalni a család szerepét.

A fiatalok szüleiktől kapják az első impulzusokat a világnézetük kialakításához, s ez később osztálytársaik, barátaik körében formálódik. Az azonos életkorú fiatalok kölcsönös személyiségfejlesztő hatása meghatározó. A gyermek itt találkozhat különféle értékekkel, amelyeknek igyekszik megfelelni. Ez akkor válik igazán veszélyessé, ha közben a szülővel a kapcsolat megromlik, vagy már előtte sem volt elég szeretetteljes, elfogadó. Így a család nem tudja segíteni, korrigálni gyermekük tevékenységét. A veszélyeztetett és bajba került gyerekek esetében sajnos többnyire elmarad annak feltárása, hogyan lehetne segíteni a szülőt, a családot, hogy enyhíteni lehessen a problémákat, rehabilitálni a gyereket.

A következőkben egy 2006. évben végzett kutatásom eredményeit ismertetem. A vizsgálat –többszöri utalással az előzőekben felvázolt eredményekre –, rámutat arra, hogyan alakul a deviancia megjelenése a későbbi életrésztben.

■ ÉLETMÓDVIZSGÁLAT, 2006.

† Célok és hipotézisek

Hipotéziseim:

- Marcali fiataljainak életmódbeli szokásai kedvezőtlenek.
- A fiatalok hétfői és esti szabadidő-eltöltési szokásainak szerves részét képezi az ismerősökkel való tartózkodás valamelyik szórakozóhelyen vagy „házibuli” a káros szenvedélyek kíséretében.
- Minimális időt töltenek sportolással, olvasással, kirándulással.
- A serdülők többsége életében legalább egyszer kipróbálta már az alkoholfogyasztást és jelentős hányaduk túl van már az első részegség élményén.
- Nemcsak a korai kipróbálás, az alkohol alkalmi, vagy rendszeres fogyasztása is magas arányban jelenik meg.
- Az első szál cigaretta elszívása még általános iskolában megtörténik.
- Emelkedik a rendszeres dohányzók száma e korosztályban.
- A kábítószer-fogyasztók köre folyamatosan bővül, könnyű a hozzájutás a szerekhez.
- Minimális motiváció a város nyújtotta szabadidős és közösségi szolgáltatások igénybevételére.

- Nem ismerik a segítő szervezeteket.

† A vizsgálat módszere

Kutatásomat több módszerrel készítettem.

- a) kérdőíves vizsgálat az iskolákban
- b) informális interjú az iskolákban dolgozó pedagógusokkal, szakemberekkel
- c) kérdőíves adatgyűjtés vendéglátóhelyeken

Mintavétel:

Minden olyan iskolában töltöttem ki kérdőívet, amelynek tanulói között vannak 14-18 éves fiatalok. Így az általános iskolák nyolcadik osztályos diákjai is célcsoportomba tartoztak.

Az iskolák után a vendéglátóhelyeket sajnos csak annak

Iskola típusa	Össz. létszám (14 -18 év között)	Feldolgozható kérdőívek száma	Feldolgozható F kérdőívek száma % -ban
Általános iskola	138	103	75%
Szakképző	319	252	79%
Gimnázium	170	143	84%
Összesen	627	498	79%

alapján tudtam kiválasztani, hogy ki vállalta az együttműködést. Arra törekedtem, hogy Marcali kül- és belterületére egyenlő arányban jussanak el a kérdőívek. Így összesen 25 fő töltött ki feldolgozható kérdőívet, mindegyik más-más vendéglátóhely alkalmazottjaként.

Az összes feldolgozott kérdőív 523 darab volt.

■ FELDOLGOZÁS

† Iskolák

A. Élethelyzet és szabadidő

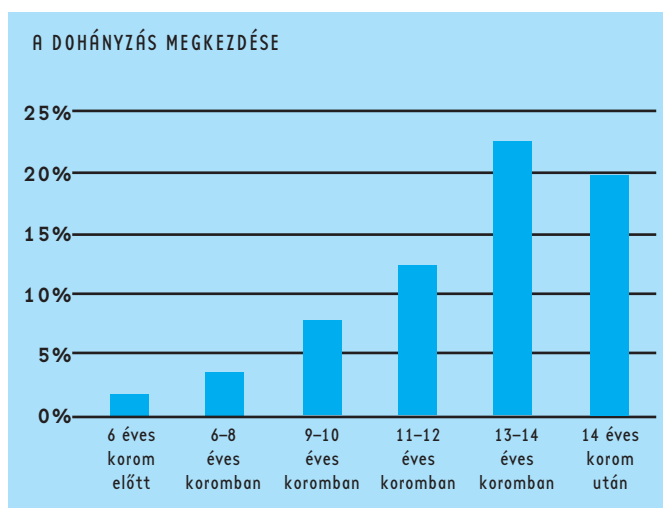
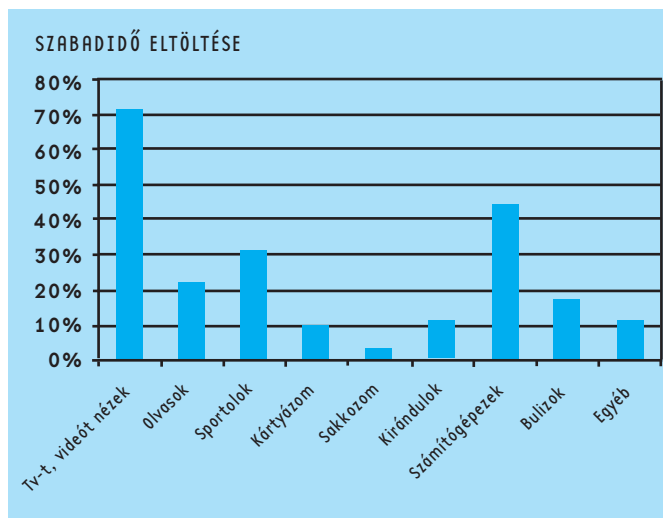
A szabadidő eltöltésére adott válaszokból kitűnik, hogy e korosztály a szabadidejének nagy részét a televízió képernyője s a számítógép előtt tölti (72% ill. 45%). A szabadidő eltöltésében a 3. helyre szorul a sportolás, és sajnálatos módon az olvasás mint szórakozás csak a 4. helyen áll. A fiatalok mindössze 22%-a áldoz szabadidejéből az olvasásra. A válaszadók 29%-a egyáltalán nem olvas semmilyen írott sajtót.

Már az alsó tagozatos korosztály 70%-a napi 3 vagy több órát tölt TV nézéssel. Ez a szokás a felsőbb évfolyamokon sem változik, hisz a TV nézés a tanulók 72%-ánál a legfontosabb időtöltés marad később is.

B. A dohányzás

A 14-18 éves korosztály 68%-a próbálta már ki a cigarettát. A dohányzást kipróbálók környezetében jelen vannak a dohányzó szülők vagy barátok. Riasztó adat, hogy a cigarettát kipróbálók 19%-a már 10 éves kora előtt rágyújtott. A fiatalok többsége 11-15 éves koráig szokik rá a dohányzásra.

A 14-18 éves korosztály 34%-a dohányzik alkalmanként vagy rendszeresen. Az aktívan dohányzók egyre több szál

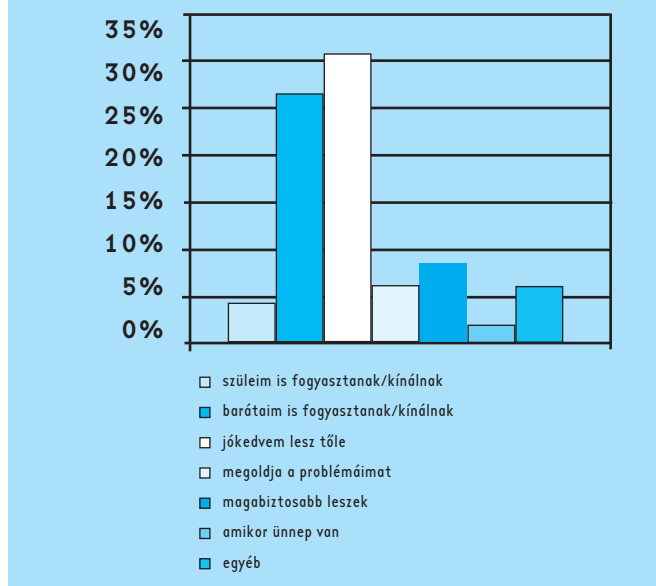
szívnek. Az általános iskolások 90%-a napi 1-10 szálát szív el, a gimnazisták 31%-a már 11-20 szálát, míg a szakképző iskolában tanulók 12%-a 20 szálnál is többet szív el naponta.

C. Az alkohol

A kérdéseimmel itt is arra kerestem a választ, hogy a fiatalok milyen arányban fogyasztanak alkoholt, mikor ittak először s milyenek az alkoholfogyasztási szokásaik. Az eredmények itt is ijesztőek.

Arra a kérdésre, hogy „Fogyasztottál-e már valamilyen szeszesített életedben?” a megkérdezettek igen magas aránya, 87%-a válaszolt igennel. A fiatalok 73%-a 15 éves kora előtt kipróbálja a szeszesített. 52%-uk már általános iskolás korában, 30%-uk 14 évesen, s mindössze 18% volt az, aki 14 éves kora után fogyasztott először alkoholt. 63%-uk 14-18 éves korára rendszeres fogyasztóvá vált. Az alkoholfogyasztók 33%-a heti rendszerességgel iszik, ami a megkérdezettek 21%-át jelenti. Két-háromhetente, de legalább havonta egyszer pohárhoz nyúl a megkérdezettek 34%-a.

AZ ALKOHOLFOGYASZTÁS OKAI

A legnagyobb problémát a mértéktelen alkoholfogyasztás jelenti. A megkérdezett alkoholfogyasztó fiatalok 37%-a egy hónap alatt egy-két alkalommal volt részeg, 8%-a még ennél is többször. Riasztó a szakképző iskolások nagyon magas, 43%-os mutatója és a gimnazisták 39%-os aránya is. A fogyasztott italok megoszlása a következőképpen alakul: sört fogyaszt 27%, tömény italt 26%, változó 23%. **Kiemelkedően magas a töményital fogyasztása.**

A kisiskolások válaszai alapján megállapítható, hogy a szülők (de legalább az egyik szülő) 56%-a fogyaszt alkalmanként vagy rendszeresen alkoholt. Ez a százalékérték 57-re emelkedik a fiatalok körében. (a szülők példakövetését mindössze 4% jelölte be okozatként)

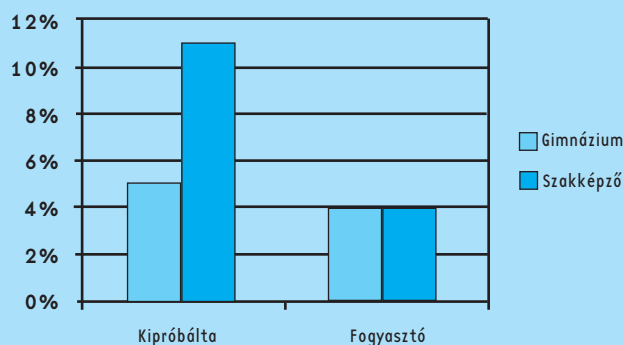
D. Az illegális drog

A 14-18 éves korosztály többsége ismeri a különböző kábítószerfajtákat. Bár 165 tanuló nemleges választ adott, a többség több drogot is meg tudott nevezni. A legismertebbek: Cannabis (48%), Kokain (34%), Extasy (30%), Heroin (22%), LSD (20%), Speed (19%).

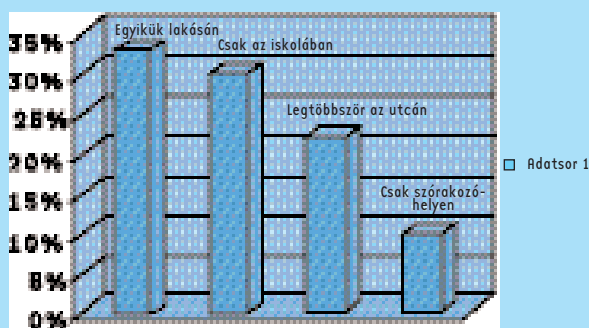
A fiatalok 25%-ának van olyan ismerőse, aki már kipróbálta a drogot vagy rendszeres fogyasztóvá vált. A megkérdezett fiatalok 89%-a azonban saját bevallása szerint nem nyúlt ezekhez a szerekhez.

Vannak olyanok, akik már egyszer kipróbálták (5%), több alkalommal élt vele 2%. Alkalmanként 2%-uk fogyasztott már s rendszeres fogyasztónak vallja magát 1%. Érdekes képet mutat az iskolánkénti összehasonlítás. Az általános iskolák tanulói ismerik ugyan e szereket, de még senki nem próbálta ki. A gimnazisták közül 5% már kipróbálta, s 4% rendszeres fogyasztóvá vált. Ez az arány a szakképző iskolában 11%, ill. 4%. Az 58 fiatal közül, 43 a Cannabis, 11 az Extasyt és 4 a Speedet próbálta ki.

A DROGFOGYASZTÁS GYAKORISÁGA

TALÁLKOZÁSOK SZÍNTERE

A drogok ritkán vagy alkalmankénti fogyasztását egyáltalán nem tartja veszélyesnek 32%.

E. Külső és belső támaszok

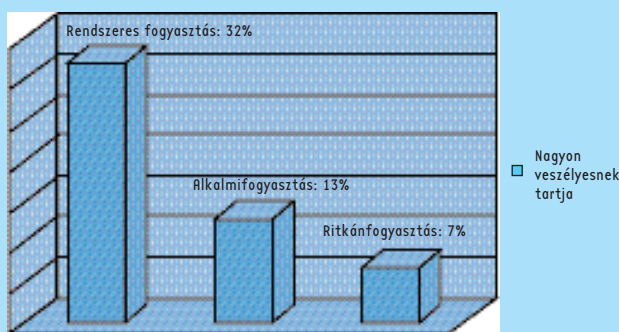
E témakörben arra kerestem a választ, milyenek a fiatalok társas kapcsolatait, kiktől kérnének segítséget, és ismerik-e egyáltalán azokat a szervezeteket, ahova fordulhatnak problémáikkal.

A baráti kapcsolatokat a „lazaság” jellemzi. Igaz, hogy a barátok minden nap találkoznak, (58%), a találkozások színtere az iskola (30%) vagy az utca (22%). Az általános iskolások 38%-ban valamelyikük lakásán is összegyűlnek, ez az arány a szakképzősök esetében 28%-ra csökken. Ez az arány az iskolán kívül az utcán találkozik barátjával. A gimnazisták 44%-ban egymást látogatják.

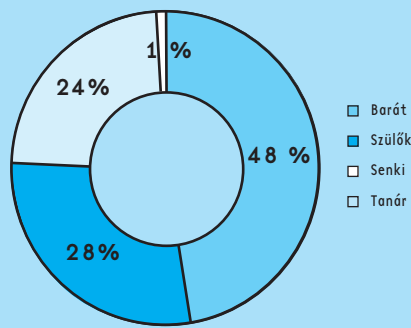
Amikor a fiatal rosszkedvű, a barátjához fordul elsősorban (48%). 24% -uk édesanyjával, 4%-uk édesapjával beszél meg felmerülő problémáit. Kirívó adat, hogy a fiatalok 24%-a nem osztja meg gondjait másokkal, nem beszél róla senkinek.

Az egyik legmegdöbbentőbb adat számomra, hogy a pedagógusok segítségét a tanulók mindössze 1%-a veszi igénybe, aminek okai sokkal részletesebb feltárást igényelnének, amihez gyerekekkel és pedagógusokkal, szülőkkel készített interjúkra lenne szükség.

DROGFOGYASZTÁS MEGÍTÉLÉSE

ÉRZELMI TÁMASZOK

A diákok Marcali intézményeit többnyire nem ismerik, és nem tudnak a városon kívüli segítő szervezetekről sem (82%). Legtöbbször a Máltai Szeretetszolgálatról hallottak (8%), ez a szervezet hatékonyan működik városunkban, rendszeresen segítve a rászorulókat. A telefonos segítségnyújtás lehetőségével sincsenek tisztában a tanulók. A lelki segély szolgálatról is mindössze 3%, a drogvonalról 1% tud. 57%-nak semmilyen telefonos segélyhívási lehetőségről nincs tudomása, ennek okait is meg kellene pontosan ismerni.

Arra a kérdésre, hogy szívesen fordulna-e Marcaliban egy olyan segítő szervezethez, ahol bármilyen jellegű problémával kapcsolatban segítséget, megértést kapna, jelentős hányaduk (49%) igennel válaszolt. Nem kérdés tehát, milyen égető probléma az iskolai szociális munka, és/vagy mentálhigiéné hiánya. Észre kellene venni, hogy a szociális támogatásokon túl az érzelmi és lelki támasznyújtásra is ugyanolyan szükség van.

ISKOLÁKBAN DOLGOZÓ SZAKEMBEREK ÉS MEGELŐZÉS

A következő összefoglaló adatok birtokába az iskolaigazgatók, illetve általuk megbízott személyek segítségével jutottam.

A. Mikszáth Általános Iskola

Megelőzés: Az ifjúságvédelmi felelős órakedvezményben látja el feladatát. A pedagógiai program foglalkozik egészségneveléssel, valamint a DADA, Egészségnevelési program keretein belül.

Szakember: 1 fő ifjúságvédelmi felelős (pedagógus -tanár)

Iskolai drogstratégia: nincs

B. Noszlopy Általános Iskola:

Megelőzés: Iskola-egészségügyi programban foglalkozik az egészségneveléssel (osztályfőnök, tanító, védőnő közösen, kiselőadás formájában, alkalmanként), valamint a DADA, Egészségnevelési program keretein belül havi egy alkalommal (a rendőrségtől egy személy tart előadást).

Szakember: Főállású ifjúságvédelmi felelős, szociális munkás, mentálhigiénés szakember nincs. 1 fő ifjúságvédelmi felelős (pedagógus-tanító és szakvizsga), 1 fő integrációfelelős (pedagógus-tanító és szakvizsga)

Iskolai drogstratégia: nincs

C. Hétszínvirág Speciális Általános Iskola:

Megelőzés: DADA, Egészségnevelési program

Szakember: 1 fő szociálpedagógus, 1 fő gyermekvédelmi felelős (pedagógus-tanító és szakvizsga), 1 fő gyógypedagógus (pedagógus-tanító és szakvizsga)

Iskolai drogstratégia: nincs

D. Gimnázium: Nem kaptam visszajelzést.

E. Szakképző:

Megelőzés: Iskolai drogstratégia

Szakember: 1 fő ifjúságvédelmi felelős (pedagógus-középszkolai tanár)

Iskolai drogstratégia: van

Sajnálatos módon az iskolákban még mindig **nem működik hatékony drogrevenüciós program**. Jól láthatjuk, hogy az iskolai drogstratégia kialakítása még városunkba nem jutott el. A legjellemzőbb megelőzési módszer a DADA programban való részvétel, ez azonban a hatékonysághoz kevés. A mentálhigiénés és szociális segítségnyújtást szinte kivétel nélkül szakvizsgát tett pedagógus végzi. A tanintézetekben egyáltalán **nincs jelen az iskolai szociális munka**.

† Vendéglátóhelyek

Marcaliban jellemzően közepes nagyságú vendéglátóhelyek találhatók.

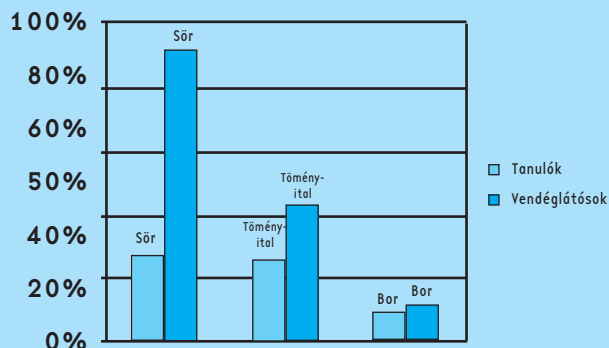
Összefoglalva a vendéglátóság válaszait elmondható, hogy nagyon sok fiatal dohányzik és fogyaszt alkoholt, közülük több a fiú, mint a lány. Jellemző jelenség, hogy többnyire ugyanazon tanulók járnak egy helyre, és a megszokott „csapattal” a megszokott „törzskocsmát”, vendéglátóhelyet látogatják.

Az általános vélemények közé sorolható, hogy egyre többen dohányoznak azért, hogy megfeleljenek a társaság szokásainak, elvárásainak, valamint az idősebb korosztálynak való „megfelelés” érdekében. Jellemző a minél olcsóbb, de minél több cigaretta vásárlása.

Az italozási szokásokkal kapcsolatban összességében megállapítható, hogy a vendéglátóság véleményei alapján a fiatalok többsége gyakran nem tudja, hol a határ. Divat, hogy minél rövidebb idő alatt minél több alkoholt fogyasszanak, valamint, hogy mindegy milyen az alkohol, a lényeg, hogy olcsó legyen és

ártson („üssön”). Ittas állapotban lévő fiatalal a vendéglátóság több mint fele hetente találkozik. A diákok 33%-a jelölte be, hogy hetente vagy naponta fogyaszt alkoholt, valamint 29%-uk azt, hogy az elmúlt hónapban 1-2 alkalommal, vagy többször volt részeg.¹

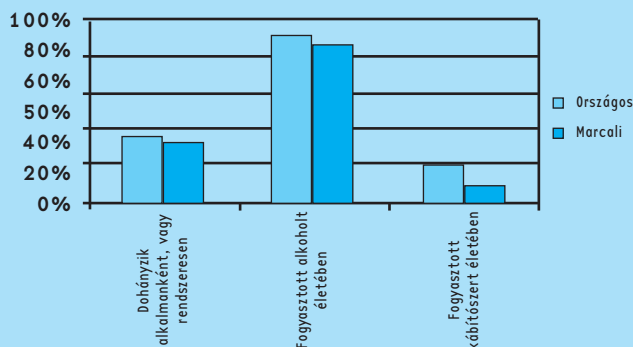
LEGKEDVELTÉBB ALKOHOLTÍPUSOK

A drogot illetően a vendéglátóság meglátása szerint is minimális a fiatalok drogfogyasztási szándéka ebben a korosztályban. Hangsúlyozták azonban, hogy az életkor előrehaladtával megugrik az alkalmi szerhasználók és dependensek száma.

Az egészségmagatartásra károsító tényezők egyre koraiabban és egyre tágabb körben történő megjelenése társadalmi jelenség, amely továbbra is az összehangolt aktivitást követel. A 3 fő károsító (dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás) tekintetében kisvárosunk sem kivétel az országosan kimutatott negatív tendencia alól.

ÖSSZEHASONLÍTÁS

Marcaliban a fiatalok számára nyújtotta lelki és mentális segítség kiépítetlen, megvalósulatlan, és a fiatalok a meglévő minimális szolgáltatások elérhetőségéről sem tudnak.

Kovács Nikolett

¹ 18 éven aluliakat tilos kiszolgálni, ezért ez önmagában is súlyos információ (A szerk.)

